

**RAJKO NAHTIGAL IN
SLAVISTIKA**

Uvodna beseda

Ob bližajoči se stoti obletnici ustanovitve Univerze v Ljubljani, Filozofske fakultete in Seminarja za slovansko filologijo je Oddelek za slavistiko sklenil počastiti ta jubilej s spominom na utemeljitelja slovenske slavistike, akad. prof. dr. Rajka Nahtigala, ki je bil tudi prvi dekan Filozofske fakultete UL in kasneje še rektor Univerze v Ljubljani, za nastanek katere si je od novembra leta 1918 prizadeval. Tako kot so se predavanja na novoustanovljeni univerzi začela šele decembra 1919, po določenem času, potrebnem za ureditev vseh študijskih in delovnih pogojev, tudi naša obeležitev tega jubileja sega v dve letnici – »pripravljalno« leto 2018, ko smo marca na mednarodni znanstveni konferenci, posvečeni refleksiji znanstvenoraziskovalnega, pedagoškega in organizacijskega dela Rajka Nahtigala, gostili slaviste iz desetih držav in skupaj z njimi počastili spomin nanj s pietetnim aktom ob njegovem spomeniku pred Narodno in univerzitetno knjižnico v Ljubljani. Otvoritve konference sta se poleg predstavnikov najpomembnejših slovenskih znanstvenih inštitucij udeležila tudi vnuka Rajka Nahtigala, gospa *Duškanka Berce Mlakar* in gospod *Anton Berce*, ki sta se ljubeznivo odzvala našemu vabilu. Leto 2019 pa je leto dejanj – izida znanstvenoraziskovalne monografije *Rajko Nahtigal in 100 let slavistike na Univerzi v Ljubljani*, s katero se želimo spomniti Nahtigalovega pomembnega delovanja na znanstvenoraziskovalnem, organizacijskem in tudi družbenem področju.

Univerza v Ljubljani s petimi visokimi šolami (Filozofsko fakulteto, Pravno fakulteto, Teološko fakulteto, nepopolno Medicinsko fakulteto in Tehnično fakulteto) je bila ustanovljena julija 1919, prvo predavanje pa je imel 3. decembra 1919 slovenist prof. Fran Ramovš. Središče za slovenistične in slavistične študije je postal na Filozofski fakulteti ustanovljeni Seminar za slovansko filologijo (1919–september 1937)¹, ki se je v teku časa večkrat preimenoval: Inštitut za slovansko filologijo (september 1937–1959), ponovno Seminar za slovansko filologijo (1959–januar 1961), nato Oddelek za slovanske jezike in književnosti (januar 1961–2002)² ter končno Oddelek za slavistiko (od 2002 naprej) in Oddelek za slovenistiko (od 2002 naprej).³

1 Več podatkov v: *Zgodovina slovenske univerze v Ljubljani do l. 1929*. Ljubljana: Rektorat Univerze kralja Aleksandra prvega, 1929, str. 38–353.

2 Več podatkov v: *Zbornik Filozofske fakultete: 1919–1999* [urednica Jadranka Šumi]. Ljubljana: Filozofska fakulteta 1999, str. 225–293.

3 Več podatkov v: *Zbornik Filozofske fakultete 1919–2009*. Ljubljana: Znanstvena založba 2009, str. 423–435 (–453).

Pričujoča monografija ni prvo delo, katerega namen je počastiti življenje in delo Rajka Nahtigala. Leta 1977 – v letu stote obletnice Nahtigalovega rojstva – je pred *XIII. Seminarjem slovenskega jezika, literature in kulture* potekal tridnevni simpozij *Aktualni problemi slovanskega jezikoslovja* s posebnim ozirom na delovno področje Rajka Nahtigala. Kot rezultat je izšel *Nahtigalov zbornik*,⁴ ki ga je uredil, s predgovorom in uvodnim nagovorom o Nahtigalovem delu opremil eden njegovih vidnih študentov in naslednikov, Franc Jakopin. Zbornik vsebuje 29 prispevkov pomembnih slavistov tistega časa in dokaj bogato slikovno prilogo iz različnih obdobjih Nahtigalovega življenja.

Ko je uredništvo začelo sestavljati pričujočo monografijo in zbirati literaturo o delovanju in življenju Rajka Nahtigala, se je zavedalo, da je bil Nahtigal v burnem političnem, družbenem in kulturnem dogajanju prevratnega časa v slovenskem znanstvenem in družbenem prostoru močno prisoten. Ker so v danes dostopnih virih redki tako podatki o njegovem delovanju, zlasti organizacijskem, kot tudi o današnji živosti njegovih znanstvenoraziskovalnih dosežkov, je uredništvo sklenilo razpravam s konference dodati še kratko biografijo Rajka Nahtigala in celotno posodobljeno bibliografijo, ki bo podlaga za načrtovani projekt digitalizacije Nahtigalovih del (FF UL) in ponatis njegovih izbranih spisov (FF UL).

Monografija se začne s slavnostnimi nagovori na otvoritvi konference 22. 3. 2018, sledijo prispevki, razvrščeni v štiri sklope, ki se navezujejo na Nahtigalovo znanstveno, raziskovalno in organizacijsko delovanje. V prvem, najboljšejnem delu so prispevki, ki se nanašajo na področje raziskav **stare cerkvene slovanščine, slovanskih abeced in tekstologije**, v drugem sklopu so prispevki, povezani z opisom, razlagami in interpretacijo **sistemskih pojavov v slovanskih jezikih**, tretji sklop je posvečen **etimologiji in imenoslovju**, četrti pa refleksiji Nahtigalovega **strokovnega, organizacijskega in družbenega dela**. Prispevki, čeprav ne segajo na vsa področja Nahtigalovih znanstvenih interesov, so tematsko raznoliki, ker sledijo njegovemu široko pojmovanemu pristopu k filologiji – sinhrono jezikoslovje spoznano skozi in skupaj z diahronijo, tekstologijo in dognanji iz drugih ved. Prispevki so raznoliki tudi po pristopu k Nahtigalovemu delu in njegovemu vrednotenju – nekateri povzemajo njegove zasluge in dognanja ter ocenjujejo njihovo veljavnost v sodobni slavistiki ter vpliv nanjo (npr. *Žagar, Badurina Stipčević, Derganc, Neweklowsky, Kurkina*), drugi izhajajo konkretno iz Nahtigalovih misli in dognanj ter jih dopolnjujejo z današnjimi spoznanji (npr. *Stanonik, MacRobert, Kojčeva, Garzaniti, Stančev*), nekateri s pristopi, lastnimi Nahtigalu in njegovemu razumevanju slavistovega dela, obravnavajo posamezna

4 F. Jakopin (ur.): *Nahtigalov zbornik*: prispevki z mednarodnega simpozija v Ljubljani 30. junija–2. julija 1977. Ljubljana: FF UL 1977.

jezikovna vprašanja (npr. *Pentkovskaja*, večina etimoloških prispevkov, *Miklas*). Nezanemarljiva so tudi besedila, ki prinašajo konkretne informacije o Nahtigalovem organizacijskem in znanstvenem delovanju v društvih, krožkih in organizacijah – akademija znanosti, univerza itd. (nagovori na otvoritvi konference, Nahtigalova biografija in bibliografija, prispevki *Ambrosoviča*, *Zajc*, *Šivic-Dular*). Ob omembi Nahtigalovega organizacijskega dela in dela za razvoj stroke na Slovenskem, ki je pogosto temeljilo na ogromnem navdihu brez pričakovanja kakršnekoli nagrade, bi se še posebej od srca rade zahvalile vsem, ki so s podobnim navdihom in žarom prispevali svoje znanje in podporo k nastanku te knjige – Bojani Maltarić, Nuši Počič, Mihailu Sajenku in Petru Zajšku, ter obema recenzentoma za strokovno mnenje.

Od konca življenjske poti uglednega in svetovno znanega slavista Rajka Nahtigala je minilo že šest desetletij – zagotovo doba poklicnega življenja enega človeka –, zato se ga lahko današnje generacije spominjamo samo še prek njegovih del in sporočil tistih, ki so se z njim osebno srečali. Vendar lahko tudi iz teh posrednih virov in v tej monografiji zbranih prispevkov, ki vsekakor odražajo pomembnost Nahtigalovega dela, prepoznamo učinek njegovega pristopa k delu, ki ga je Franc Jakopin jedrnat izrazil v svojem nagovoru ob Nahtigalovem simpoziju leta 1977: »Izzareval je popolno predanost vedi in zaupal v pomen in vrednote dela, ki ga je opravljal« (Jakopin 1977:IX). Upamo, da bo pričujoča publikacija navdihujoča tudi za današnjo dobo in zlasti za današnje mlade študente, ki so preplavljeni s pozivi k praktičnosti, storilnosti, povečevanju učinka in doseganju takojšnjih rezultatov, ter da jim bo pomagala pri uresničevanju njihove študijske in poklicne poti.

Zaključimo s še enim citatom iz Jakopinovega govora, ki marsikaj pove in zlasti odgovori na vprašanje o vlogi slavistike, slavističnih raziskav in humanistike nasploh v današnjem času: »In četudi je bilo Nahtigalovo delo za površnega opazovalca na videz morda odmaknjeno praktični vsakdanjosti, je s svojo splošno veljavo in neprovincialnostjo to vsakdanjost plemenitilo in jo vključevalo v širši slovanski in evropski znanstveno-kulturni kontekst« (Jakopin 1977:X).

Petra Stankovska, Alenka Šivic-Dular, Aleksandra Derganc

Biografija Rajka Nahtigala

Rajko Nahtigal (*14. 4. 1877, Novo mesto–†29. 3. 1958, Ljubljana) je osnovno šolo in dva razreda gimnazije obiskoval v Novem mestu, ostalih šest razredov pa je dokončal v Ljubljani (1889–1895). Že v gimnaziji ga je zanimalo jezikoslovje, še zlasti fonetika, stara cerkvena slovanščina in indoevropska primerjalna slovnica. Na Univerzi na Dunaju je študiral klasično filologijo, slovansko filologijo in indoevropceistiko pri znamenitih profesorjih, kot so bili Vatroslav Jagić (1838–1923), Konstantin Josef Jireček (1854–1918), Václav Vondrák (1859–1925) in Rudolf Meringer (1859–1931). Po dokončanju študija (1900) je bil promoviran za doktorja (1901). Med dvoletnim študijskim bivanjem v Rusiji (Moskva, Peterburg) je raziskoval in izpisoval po arhivih, sodeloval pri ustanavljanju Moskovske dialektološke komisije in se seznanil z znamenitimi ruskimi profesorji, kot so Filip Fedorovič Fortunatov, Aleksej Aleksandrovič Šahmatov, Fedor Evgenjevič Korš in Roman Brandt. Po vrnitvi na Dunaj je kot profesor ruskega jezika nadomestil Matijo Murka na javnem Zavodu za vzhodne jezike (1902), nato postal docent za ruski jezik na eksportni akademiji (1903–1913) in lektor ruskega jezika v seminarju za zgodovino vzhodne Evrope ter v seminarju za slovansko filologijo (1911–1913). Na graški univerzi je postal izredni profesor za slovansko filologijo s posebnim ozirom na slovenski jezik in literaturo (1913), kasneje pa prav tam tudi redni profesor in vodja slavističnega seminarja (1917). V tem obdobju je na povabilo odpotoval na dvomesečno študijsko potovanje v Albanijo (1917). Ob koncu prve svetovne vojne se je dejavno vključil v organizacijske priprave na ustanovitev slovenske univerze v Ljubljani in poleti 1919 med prvimi prejel imenovanje za rednega profesorja slovanske filologije in na novi univerzi kmalu ustanovil Seminar za slovansko filologijo, ki ga je vodil do odhoda v pokoj 1. februarja 1953. Več let je honorarno predaval o starocerkvenoslovanskem jeziku in glagolici tudi na Teološki fakulteti v Ljubljani. Dvakrat je bil dekan Filozofske fakultete (1919–1920, 1934–1935) in enkrat rektor Univerze v Ljubljani (1927–1928). Rajko Nahtigal je bil med pobudniki in ustanovitelji Znanstvenega društva za humanistične vede v Ljubljani (1921), ki mu je v obdobju 1921–1939 tudi predsedoval, ter Akademije znanosti in umetnosti, ki se je kasneje preimenovala v Slovensko akademijo znanosti in umetnosti, in postal najprej njen redni član (1938), nato tudi njen prvi predsednik (1939–1942). Postal je tudi predsednik novoustanovljenega Slavističnega društva (1935–1937), kasnejšega Slavističnega društva Slovenije, danes Zveza društev Slavističnega društva Slovenije. Zasluge ima tudi za načrtovanje in

ustanavljanje slovenskega znanstvenega tiska (tj. časopisov in zbirk), na primer *Časopisa za slovenski jezik, književnost in zgodovino* ter *Razprav Znanstvenega društva za humanistične vede*; v njih je sodeloval kot urednik, bil pa je tudi v uredništvu *Južnoslovenskega filologa* in po drugi svetovni vojni ustanovljene *Slavistične revije*.

Za znanstvene zasluge je bil imenovan za dopisnega člana Slovanskega ústava v Pragi (1929), Srbske kraljevske akademije v Beogradu (1930), Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti v Zagrebu (1931) in za častnega člana Slavističnega društva (1937).

1 Prispevki o R. Nahtigalu

R. Kolarič, Prof. dr. Rajko Nahtigal. Življenje in delo. *Slavistična revija* 1948/1, str. 95–100.

(Z. Bizjak, Spisi prof dr. Rajka Nahtigala. *Slavistična revija* 1948/1, str. 100–105.)

F. Tomšič, Prof. Rajko Nahtigal. *Jezik in slovstvo* 1962/7, 4, str. 97–100.

Geslo o R. Nahtigalu v enciklopedijah in slovarjih (izbor):

Bol'shaja sovjetskaja ènciklopedija (gl. ur. A. M. Prohorov). 3. izdaja. Moskva: Sovetskaja ènciklopedija, 1969.

Bol'shaja rossijskaja ènciklopedija 22. zvezek (gl. ur. Ju. S. Osipov). Moskva: Bol'shaja rossijskaja ènciklopedija, 2013.

Ènciklopedija »Slova o polku Igoreve«, 1.–5. tom (ur. L. A. Dimitriev, D. S. Lihačev). Sankt-Peterburg 1995.

Enciklopedija Slovenije 7. zvezek (Ur. M. Javornik, A. Dermastia). Ljubljana: Mladinska knjiga, 1993 (avtor gesla: F. Jakopin).

Hrvatska enciklopedija VII. (gl. ur.: A. Kovačec). Zagreb, 2005. (spletna različica – gl. ur. S. Ražić. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2018, <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=42811>).

Kirilo-Methodievska enciklopedija. Tom 2. Sofija: UI „Sv. Kliment Ohridski“, 1995 (avtor gesla: V. Menkadžieva).

Narodna enciklopedija srpsko-hrvatsko-slovenačka 3. dio (gl. ur. S. Stanojević). Zagreb: Bibliografski zavod, 1928., str. 30–31 (avtor gesla: F. Ramovš).

Wikipedia v različnih jezikovnih verzijah.

2 Znanstvena dejavnost

Po bibliografski evidenci je Rajko Nahtigal objavil 101 enoto razprav, člankov, ocen, priložnostnih zapisov in osem publikacij (v desetih knjigah). Po znanstveni orientaciji je bil v prvi vrsti slavist filolog, paleoslavist, rusist, slovanski

primerjalni jezikoslovec in zgodovinar slovanske filologije, sodobniki pa so opazili tudi njegov albanistični prispevek.

2.1 Albanistika

Nahtigalovo albanistično udejstvovanje je bilo priložnostno in bolj epizoda v njegovem delu (1908–1923). Začelo se je s sodelovanjem pri albanski slovnici Gj. Pekmezija (1908), njegovega bližnjega prijatelja iz obdobja študija na Dunaju. V njo so vtakani Nahtigalovi teoretični pogledi na knjižni jezik, za katere je bil deležen priznanja. Zaradi tega ugleda ga je albanska Literarna komisija iz Skadra povabila na študijski obisk v Albanijo (1917), kjer naj bi na mestu samem skušal utemeljiti knjižno (normirano) fonetično in morfološko obliko besed v tistih primerih, ki se v narečju Elbasana in okolice pojavljajo kot dvojnice v severni (gegski) in južni (toskovski) narečni obliki, ter jo uskladi z rabo v spisih Konstantina Kristoferidija, ki je pisal v elbasanskem narečju albanskega jezika. Svoje študijske ugotovitve je objavil v zaključnem poročilu *Die Frage einer einheitlichen albanischen Schriftsprache* (Graz 1917), v katerem je predlagal tudi grafično reformo.

2.2 Slovanska filologija

Rajko Nahtigal se je že v gimnaziji nadpovprečno zanimal za paleoslavistiko in slovansko filologijo, aktiven je bil tudi kot študent. Že v študentskih letih je objavil prvo tehtno oceno knjige L. K. Goetza o slovanskih apostolih (AsIph 1897), v Seminarju za slovansko filologijo je opravljal naloge bibliotekarja (1898–1900) in izstopal tudi v seminarju (npr. predaval je o vzročni zvezi med slovenskim naglasom in kakovostjo slovenskih samoglasnikov, pravilnost te ideje je kasneje dokazal Fran Ramovš z briljantno rekonstrukcijo razvoja vokalnega sistema). Nahtigal je doktoriral pri Vatroslavu Jagiću, enem največjih slovanskih filologov, z razpravo *Ein Beitrag zu den Forschungen über die sogenannte Besěda trehъ svjatitelej* (1901), v kateri se ukvarja z motiviko in jezikom apokrifnih besedil iz ruskih rokopisov 17. stol., ki se uvrščajo v zvrst »vprašanj in odgovorov« in za katera je značilno močno spreminjanje jezikovne strukture. Besedila predstavljajo ljudsko enciklopedijo poučnih in raznorodnih vsebin (tj. apokrifno-bibličnih, kozmogoničnih, eksegetičnih, alegoričnih, eshatoloških in drugih) in so po Nahtigalovih ugotovitvah prek južnoslovanskih besedilnih ustreznic povezana z literarno zvrstjo »vprašanj in odgovorov«, katerih grški izvorniki segajo do cerkvenih očetov 4. stol. (tj. Basilija Velikega, Gregorja Teologa in Janeza Zlatousta). Besedila je razvrstil v tematske skupine in jih povezal

z grškimi prevodnimi viri; izvirnike je večkrat mogoče ugotoviti zanesljivo ali z visoko verjetnostjo. Čas nastanka prevodov po Nahtigalu ni popolnoma jasen, vendar je po starosti rokopisov posredno mogoče sklepati, da je del prevodov nastal v 12. oziroma 13. stol., ostali pa v 14. oziroma 15. stol. Kot zakonitost pa Nahtigal ugotavlja, da se besedila praviloma toliko bolj spreminjajo, kolikor bolj se oddaljujejo od prevodnega vira: namreč različni (kasnejši) vrivki spreminjajo prvotno besedilo, vsako tako spremenjeno besedilo pa lahko postaja izhodišče za nastanek novega (mlajšega) besedila.

2.3 Rusistika

Rajko Nahtigal je pomemben delež svojega raziskovanja namenil rusistiki. Še danes se upošteva njegovi izsledki s področja razvoja ruskega akcenta (*Akzentbewegung in der russischen Formen- und Wortbildung. I. Substantiva auf Konsonanten*, 1922), pomemben prispevek raziskavam o zgodovini ruskega jezika pa je njegova znanstvenokritična izdaja *Slova o polku Igořevě* (1954) z rekonstrukcijo besedila v domnevno prvotno obliko, prevodom v slovenščino in tehtnimi jezikovnozgodovinskimi komentarji. S tem delom se Nahtigal uvršča v skupino jezikoslovcov, kot sta bila Isačenko in Jakobson, ki na podlagi jezikovnega gradiva niso dvomili o avtentičnosti besedila. Za slovensko rusistiko pomembno je delo *Ruski jezik v poljudno znanstveni luči* (1946), kjer deloma uporablja primerjalno-kontrastivno metodo pri opisu razlik v razvoju slovenščine in ruščine. Delo je zanimivo tudi metodološko, saj – predstukturalistično – ne ločuje strogo med diahronijo in sinhronijo, pristop, ki v novejšem času – ustrezno reinterpreteriran – postaja spet zanimiv. V dveh člankih v *Slavistični reviji* (*Trenja v ruski lingvistiki*, 1951; *Blo-dnje o staroruskem pismenstvu*, 1954) Nahtigal piše kritično o tedanjih poskusih postavljanja začetkov ruskega knjižnega jezika v čas pred sprejetjem krščanstva in skrajno kritično piše o marizmu.

2.4 Primerjalno slovansko jezikoslovje

Najpomembnejše delo so *Slovanski jeziki*, v katerih je zgodovina slovanskih jezikov razmejena v dva dela, ki se obravnavata ločeno in zaporedno: (a) v prazgodovinsko dobo, ki jo tvori t. i. praslovanščina, vsem slovanskim jezikom skupna faza, v kateri so se razvile tipično slovanske jezikovne inovacije; (b) v zgodovinsko dobo, v kateri so divergentni jezikovni procesi vodili v individualizacijo slovanskih jezikov, kot jih poznamo danes.

2.5 Onomastika, etimologija, leksikologija

Prevladujejo sestavki, v katerih Nahtigal obravnava etimologijo imen osebnosti⁵ in etnosov⁶ ali pa posameznih leksemov,⁷ povezanih s prostorom in časom nastanka in rabe staroslovanskega pismenstva. Od tega močno odstopa etimologija toponima *Doberdob*.

2.6 Nahtigalova družbeno-strokovna publicistika

V bibliografiji se pojavljajo tudi prispevki, s katerimi se je Nahtigal kot strokovnjak in izobraženec občasno odzival na aktualno dogajanje in/ali pojave v širši kulturni javnosti.

V kratkem članku *Menschewiki und Bolschewiki* (1917) razloži pomen in besedotvorno strukturo novih izrazov, kar je bilo tedaj očitno v tisku napačno razlagano.

V daljšem prispevku *Vpliv ruske revolucije na ruski jezik* (1923) Nahtigal na podlagi že objavljenih del (zlasti Karcevskega) strnjeno opiše leksikalne in stilistične novosti v ruščini po revoluciji ter opozarja na družbene in zgodovinske razloge za te spremembe.

Članek *Nekaj kratkih pripomb o pomenu, potrebi in nalogah Akademije znanosti v Ljubljani* (Naša največja kulturna naloga. Ljubljana 1927:11–14.)⁸ se začinja z Nahtigalovim credom: »V kulturnem razvitku vsakega naroda se znanost na splošno pojavlja najpozneje, je zato vrh kulture in neobhodni znak končne kulturne dozorelosti in resnično kulturnega nivoja kakega naroda. Iz tega pa izvira za vsak narod, ki se povzpne do takega nivoja kulturna dolžnost, storiti za občno kulturo vsaj to, da znanstveno kolikor mogoče preuči samega sebe, svojo zgodovino in svojo zemljo v vseh ozirih. [...] Vrhu tega niso brez znanstvenih izsledkov, brez pravega znanja, tudi noben pouk, izobrazba in vzgoja mladine mogoči. Veda o lastnem narodu v vseh ozirih pa je možna le pri sistematičnem delu v okviru znanstvene organizacije, kakor je to akademija znanosti. [...] Da je pri tem lastni domači jezik najnormalnejše sredstvo in lastno kulturno središče najprimernejši kraj za razpravljanje o samem sebi, o svojem narodu, je umljivo samo po sebi.« V nadaljevanju podaja svoj pogled na splošno usmeritev raziskovalnega programa

5 *O imenu panonskoslovenskega kneza Koclja*. Slovenski jezik III (1939), str. 1–14; *O imenu Косцьб*. Slavistična revija II (1949), str. 303–305; *Rastico za Rastislav*. Slavistična revija III (1950), str. 140; *Svetoviti*. Slavistična revija IX (1956), str. 1–9.

6 *Donesek k zgodovini vprašanja o imenu Hrvat*. Županičev zbornik = Etnolog X–XI (1937–1939), str. 383–413; *Dudleipa – Dudlěbi – Dulěbi*. Slavistična revija IV (1951), str. 95–99.

7 *Prisuha – prešušto*. Časopis za jezik, književnost in zgodovino III (1921/22), str. 63–70; *Antikes ‚Pelso‘ für Plattensee ist nicht slavisch ‚pleso‘*. Wiener slavistisches Jahrbuch IV (1955), str. 15–19; *O etimologiji izraza Kosez*. Slavistična revija VIII (1955), str. 164–168.

8 Ponatis v: *Znanstveni vestnik* 2 (1934/1935), str. 17–19.

(zbiranje gradiva, organizacija ekspedicij, izdaja kritičnih edicij, objavo znanstvenih izledkov), delitev na štiri razrede (filološko-historično-filozofskega, juridičnega, prirodoslovno-matematičnega, umetnostnega) in na podrobni delovni načrt še zlasti prvega razreda.

Kratek članek *Alpendeutsche und Slowenen* (Tagespost, 63 Jahrg., Graz 18. Oktober 1918, Nr. 286:2) je odziv na dve trditvi v prispevku v graškem časopisu Tagespost (17. oktobra 1918), ki ju Nahtigal označi za netočni in zavajajoči: (1) da so se južni Slovani naselili v 6. stol., Hrvati pa sredi 7. stol.; in (2) da je slovenski jezik označen kot »künstlich geschaffene slovenische Schriftsprache«.

Ad 1: Ob priseljevanju na jug v 6. stoletju so Slovani splošno poznali etnik *Sloven* (prid. *slověnsk-*), ki se je ohranil do danes. Kasneje se v povezavi z nastajanjem slovanskih kneževin ti uveljavljajo pod novimi imeni, npr. Bolgari, Srbi, Hrvati. Ob tem Nahtigal dodaja, da bi se tudi za današnje Slovence najbrž uveljavilo ime Karantanci, če bi se Karantanija kot politična tvorba obdržala.

Ad 2: O tej oznaki slovenskega jezika Nahtigal meni, da predstavlja »zlobno ignoranco«, saj da vsi moderni jeziki z dolgo pisno tradicijo poznajo (in potrebujejo) posodobitev svojega jezika. Tako tudi slovenščina, ki ima nepretrgano pismensko tradicijo od reformacije, že iz časa pred tem pa spomenik pismenstva, t. i. Brižinske spomenike, ki so bili zapisani v 10. stol. v (tedanjem) koroškem narečju.

Članek *Južno-slovansko-italijansko sporno vprašanje v luči nekih znanstvenih podatkov* (izdala in založila »Omladina« 1919:3–19; tudi v francoskem in angleškem prevodu) je Nahtigal napisal ob koncu prve svetovne vojne (zadnja bitka je bila 11. novembra 1918) kot znanstveno pomoč za razpravo na versajskih mirovnih pogajanjih (pogodba podpisana 28. 6. 1919). Kraljevina Italija je namreč imela ozemeljske zahteve, kot je priključitev iredentističnih ozemelj Trsta in Istre. V razpravi Nahtigal poudarja, da gre za »eno najvažnejših eksistenčnih vprašanj slovenskega in hrvaškega dela južnoslovanskega naroda, nikakor pa ne italijanskega, čigar zahteve po severni in vzhodni obali Jadranskega morja, ki je od naselitve čisto slovansko ozemlje, so enake kakor v sedanji svetovni vojni ustavljeni ‚Drang nach Osten‘, ki je težil po naselitvi tujerodnega ljudstva in po raznarodenju prvotnejšega prebivalstva, tam italijanizacijo, tu germanizacijo«. Opiraje se na statistične podatke z zadnjega predvojnega ljudskega štetja ugotavlja, da je Italijanov v Dalmaciji malo, in še to le v redkih mestih-kolonijah, na tržaško-istrski obali pa Slovenci in Hrvati predstavljajo večino prebivalstva, pri čemer je med Italijani najti tudi poitalijančene Hrvate, ki pa da vsi brez izjeme govorijo beneško narečje. Dalmacija je bila prvotno ilirska, nato romanizirana, po 6. stol. pa poslovanjena. Romanizacija predhodnih govorov je prek vulgarne latinščine potekala po celotnem Balkanu. V kasneje večinoma slavizirani Dalmaciji se je dalmatska

romanščina do konca 19. stol. ohranila na otoku Krku (it. Veglia), ko jo je zapisal in zapise objavil M. Bartoli (*Das Dalmatische, altromanische Sprachreste von Veglia bis Ragusa und ihre Stellung in der apennino-balkanischen Romania*; prim. še Skok, Vince itd.). Po ugotovitvah romanistov je dalmatska romanščina enakovpravna z vsemi drugimi (romanskimi) jeziki, ki so se razvili iz vulgarne latinščine. Italijansko-beneško narečje je v nekatera, pred tem že slavizirana dalmatinska mesta, prodrlo s politično nadvlado Benečanov šele okrog leta 1000. Italijansko-beneško narečje in dalmatska romanščina se med seboj razlikujeta tudi po tem, da se je dalmatska romanščina ohranila posredno, tj. v hrvaščini, kot prevzeto besedje, medtem ko je italijanska beneščina v obliki jezikovnih otokov (v delu mest). V Istri se je v starejših časih govorila istrska ladinščina, ki je retoromansko (in ne italijansko) narečje. Pred prihodom Rimljanov so v Istri živeli ilirski Histri, na Tržaškem pa Karni, ki predstavljajo etnični substrat (podlago) za Furlane, zahodno od Tržaškega pa so živeli Veneti, katerih ime je ohranjeno npr. tudi v imenu Benečije.

3 Namesto sklepa

»Nahtigal je izšel iz najodličnejše slovanske filološke šole Jagičeve in je tej šoli ostal zvest do konca: Izpopolnil je njene metode do skrajnosti in pokazal v njej ravno tako delavnost kakor njegovi predniki in učitelji. Nahtigal je zadnji iz velike šole slovanske filologije 19. stoletja, zadnji člen v verigi njenih najvidnejših zastopnikov: Dobrovsky – Kopitar – Miklošič – Jagić – Nahtigal. Zdi se, da ta struja danes zamira, da današnja doba blazne naglice nima več časa in potrpljenja za tako nadrobno in vestno delo, kakršno so opravljali ti veliki filologi.« (R. Kolarič, *Slavistična revija* I (1948), str. 100.) Temu mnenju R. Kolariča lahko v celoti pritrdimo in dodamo, da je bil Rajko Nahtigal tudi vizionar, ki je stal v prvih vrstah pri prizadevanjih za postavitev slovenskih znanstvenih ustanov in ustvarjanje znanstvene mreže, ker je znanost štel za najvišjo obliko kulturnega življenja vsake narodne skupnosti. In zdi se, da znanosti Rajko Nahtigal ni bil samo brezpogojno zvest in predan, ampak mu je nudila tudi blago zatočišče v trenutkih hudih človeških preizkušenj.

Alenka Šivic-Dular, Aleksandra Derganc

Bibliografija Rajka Nahtigala

1898

Geschichte der Slavenapostel Konstantinus (Kyrillus) und Methodius. Quellenmässig untersucht und dargestellt von Lic. Leopold Karl Goetz altkathol. Pfarrer in Passau. Gotha, Druck von Friedrich Andreas Perthes, 1897. - *Archiv für slavische Philologie* 20 (1898), str. 124–140.

1900

France Prešeren : 1800-1849 / spisal Rajko Nachtigall. - Ljubljanski zvon 20 (1900), [št. 12], str. 720–723.

Slavnostni govor pri dunajski slavnosti Prešernovega rojstva dne 7. marca 1900. - Izšlo v decembrski številki Ljubljanskega zvona z naslovom Prešernov album (ur. Anton Aškerc).

1901

Ein Beitrag zu den Forschungen über die sogenannte »Besëda treh» svjatitelej«. (Gespräch dreier Heiligen) / Rajko Nachtigall. - *Archiv für slavische Philologie* 23(1901), str. 1–95.

Objava 1. dela disertacije.

1902

Ein Beitrag zu den Forschungen über die sogenannte »Besëda treh» svjatitelej«. (Gespräch dreier Heiligen) / Rajko Nachtigall. - *Archiv für slavische Philologie* 24 (1902), str. 321–408.

Objava 2. dela disertacije.

Нѣскол'ко замѣток" о слѣдах" древне-славljanskago паримейника в" хорватско-глаголической литературѣ / R. R. Nahtigal". - Moskva : Tipografija G. Lisnerna i A. Gešelja, 1902. - 47 strani.

Cir. - Opombe z bibliografijo tekoče na dnu str. - Izšlo kot poseben odtis iz: Drevnosti : trudy slavjanskoi komissii Imperatorskogo Moskovskogo arheologičeskago občestva, t. 3 (1902), str. 175–221.

1904

Zusätze und Berichtigungen zu »Ein Beitrag zu den Forschungen über die sogenannte, Besëda treh» svjatitelej« / R. Nachtigall. - *Archiv für slavische Philologie* 26 (1904), str. 472–477.

Dodatek k disertaciji.

1905

Dr. O. Asbóth, Kurze russische Grammatik. Dritte, verbesserte Auflage. Leipzig, F. A. Brochhaus, 1904 / Dr. R. Nachtigall. - *Österreichische Zeitschrift für das Kaufmännische Unterrichtswesen* 1 (1905), str. 158–159.

Dr. Th. v. Kawrayski, Deutsch-russische Handelskorrespondenz. Leipzig, Verlag Götschen, St. Peterburg, M. O. Wolff, 1905 / Dr. Nachtigall. - *Österreichische Zeitschrift für das Kaufmännische Unterrichtswesen* 1 (1905), str. 229–230.

Izšlo tudi v: *Das Handelsmuseum* 20 (1905), str. 316.

1908

L. v. Marnitz, Russische Elementarbuch. 2. Auflage, Leipzig 1908 / Dr. Nachtigall. - *Österreichische Zeitschrift für das Kaufmännische Unterrichtswesen* 4 (1908), str. 140–141.

Pekmezi, Georg: Grammatik der albanesischen Sprache. - Wien : Verlag des albanesischen Vereins »Dija«, 1908. - IV, 294 strani (sodelovanje).

Povezava: <https://archive.org/details/grammatikderalba00pekmuoft/page/n5>.

1909

A. Schirkoff, Étude ethnographique sur les Slaves de Macédoine. Paris. Gauthier-Villars, 1909. 93 ss. / Rajko Nachtigall. - V: *Anthropos* 4, H. 3 (1909), str. 830–832.

Dostopno tudi na: <http://www.jstor.org/stable/40442600>.

1911

A. Leskien, Grammatik der altbulgarischen (altkirchenslavischen) Sprache. Heidelberg, Carl Winter's Universitätsbuchhandlung, 1909; A. Leskien, Handbuch der altbulgarischen (altkirchenslavischen) Sprache. Grammatik, Texte, Glossar. Fünfte Auflage. Weimar, Hermann Böhlau Nachf. 1910 / Rajko Nachtigall. - *Ljubljanski zvon* 31, št. 11 (1911), str. 611–614; št. 12 (1911), str. 668–670.

Dostopno tudi na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-DRODDKOQ/5919d903-df83-4814-a7de-f6ca58dd5106/PDF>.

Dostopno tudi na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-CBOCXBM3/972640b9-3471-4bfc-a8a1-c70341721b40/PDF>.

1912

L. Tolstoj, Drei Tode. - Lehrer Karl Iwanowitsch, aus ‚Kindheit‘. - Truppen-schau der verbündeten Armeen bei Olmütz, aus ‚Krieg und Frieden‘. - Beim Holzfällen. Eine Erzählung. - Zwei Briefe aus dem Kaukasus. Mit Akzenten und Kommentar versehen von L. v. Marnitz. Leipzig 1911; R. Gerhard

(Russische Meisterwerke mit Akzenten, Heft 21-22) / Nachtigall. - *Österr. Handelsschulzeitung*, 1912, str. 395–396.

Izšlo v rubriki Literaturbericht.

L. v. Marnitz, Russische Übungsbuch; Zweite Auflage; Leipzig 1911 / Nachtigall. - *Österr. Handelsschulzeitung* 1912, str. 341.

Izšlo v rubriki Literaturbericht.

1915

Dodatek k Freisingensia II / [R. Nachtigall]. - *Časopis za zgodovino in narodopisje* 12 (1915), sn. 2, str. 155–156.

Dostopno tudi na: <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-JUKSQHIY/8793f67a-e968-4743-9f37-38ffc0a0b159/PDF>.

Freisingensia. 1, V uzmazi - v uzmaztue / doneski k razlagi jezika brižinskih spomenikov od vseuč. profesorja R. Nachtigalla. - *Časopis za zgodovino in narodopisje* 12 (1915), sn. 1, str. 1–12.

Dostopno tudi na: <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-JUKSQHIY/8793f67a-e968-4743-9f37-38ffc0a0b159/PDF>.

Freisingensia. 2, Zastopniki prv. slovan. nosnih samoglasnikov v brižinskih spomenikih / doneski k razlagi jezika brižinskih spomenikov od vseuč. profesorja R. Nachtigalla. - *Časopis za zgodovino in narodopisje* 12, (1915), sn. 2, str. 77–122.

Dostopno tudi na: <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-JUKSQHIY/8793f67a-e968-4743-9f37-38ffc0a0b159/PDF>.

1917

Die Bildung der Possessivpronomina im Albanischen und ihre bisherige falsche Auffassung / R. Nachtigall. - *Posta e shqypniës* (Shkoder) 1, nr. 41 (28. priill 1917), str. 3–4.

Izšlo v razdelku Wissenschaft, Kunst und Literatur.

Doberdò-Doberdob : (imeneslovna-dijalektološka študija.) / R. Nachtigall. - *Car-niola. Nova vrsta* 8 (1917), str. 163–191.

Dostopno tudi na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-ZQMVIJ64D/a7363925-1226-4845-9dce-80c23675c715/PDF>. - Opombe z bibliografijo na dnu str. - Izšlo tudi v zborniku Doberdob včeraj in danes (1988), str. 81–110.

Die Frage einer einheitlichen albanischen Schriftsprache / verfaßt von R. Nachtigall. - Graz : Leykam, 1917. - VI, 29 strani

Menschewiki und Bolschewiki / R. Nachtigall. - *Tagespost* (Graz), Jahrg. 62 (29. Jul. 1917), Nr. 206, str. 3–4.

Got.

1918

Alpendeutsche und Slowenen / R. Nachtigall. - *Tagespost* (Graz), Jahrg. 63 (18. Okt. 1918), Nr. 286, str. 2.

Got.

[Uvod] / za uredništvo A. Kaspret, Fr. Kidrič, R. Nachtigall. - *Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino* 1 (1918), str. [I–VIII].

V Nahtigalovi bibliografiji v Slavistični reviji 1(1948) ima uvodno besedilo naslov Oznaniło o izdaji „Časopisa za slovenski jezik, književnost in zgodovino“. – Dostopno tudi na: <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-X3PDCQAD/26fb1da4-d7bd-435b-990f-b03a10826d62/PDF>.

Vatroslav Jagić : 1838-1918 / k osemdesetletnici spisal R. Nachtigall. – *Ljubljanski zvon*. - 38 (1918), št. 11/12, str. 724–736.

Dostopno tudi na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-POVYW2PS/9c834a8d-8aa0-41c1-a1b6-93053f206482/PDF>.

Važnost latinskega dela brižinskega kodeksa in njegovih za vprašanje o postanku in domovini slovenskih odlomkov : (Freisingensia III) / spisal R. Nachtigall. - *Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino* 1 (1918), str. 1–63.

Dostopno tudi na: <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-X3PDCQAD/26fb1da4-d7bd-435b-990f-b03a10826d62/PDF>.

1919

Južno-slovansko-italijansko sporno vprašanje v luči nekih znanstvenih podatkov / spisal R. Nachtigall. - [Ljubljana] : „Omladina“, 1919. - 19 strani.

Čelni nasl.

Le point de controverse yougoslave-italien sous le jour de quelques données scientifiques / par R. Nachtigall. - Lioubliana : [s. n.], 1919. - 12 strani.

1920

Koren vend- – vond- / R. Nahtigal. - *Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino* 2 (1920), str. 123–126.

Izšlo v rubriki Male vesti. - Dostopno tudi na: <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-FFWEN8VN/ec872bec-29ee-49b5-b845-b6ebec2f80fa/PDF>.

1921

Matija Murko : (ob priliki šestdesetletnice njegovega rojstva) / R. Nachtigall. - *Ljubljanski zvon* 41, (1921), št. 7, str. 416-424; št. 8, str. 477–484.

Navedek iz opomb na dnu nasl. str. prispevka: Članek o prof. Murku je razširjen slavnostni govor, ki ga je pisec gornjih vrst govoril kot Murkov kolega v Gradcu dne 10. marca 1917, ob priliki Murkovega poziva in odhoda na Lipziško univerzo. – Dostopno tudi na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-QKTTAVK4/9fae7b6c-5385-42da-8da5-d0c18b6120c8/PDF>, <http://dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-JO61CEQG/b6926e71-3d72-4e6d-946a-082ab15c1325/PDF>.

Meyer, K. H., *Slavische und indogermanische Intonation*. Heidelberg 1920. Carl Winters Universtitätsbuchhandlung. (Slavica, herausgegeben von Murko, 2 / Rajko Nahtigal. - *Južnoslovenski filolog* 2 (1921), br. 1/2, str. 158–168.

Oblike po osnovah na u- v starocerkvenoslovanskih spomenikih / R. Nahtigal. – V: *Zbornik filoloških i lingvističkih studija*. - Beograd : Akademsko knjižara S. B. Cvijanovića, 1921. - Str. 87–96.

Izšlo v zborniku, posvečenem A. Beliću.

1922

Akzentbewegung in der russischen Formen- und Wortbildung. I. Substantiva auf Konsonanten / von R. Nahtigal. - Heidelberg : Carl Winter's Universitätsbuchhandlung, 1922. - VIII, 300 str.; 20 cm. - (Slavica : Beiträge zum Studium der Sprache, Literatur, Kultur, Volks- und Altertumskunde der Slaven; 7).

Dodatek k razpravi Instrumental sing. fem. -oiq : -oq / R. Nahtigal. - *Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino* 3 (1921–1922), str. 71–72.

Dostopno tudi na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-FQRUXX7R/93654619-1f48-4516-be23-70f0f7c0421c/PDF>. - Razprava Instrumental sing. fem. -oiq : -oq : -q je izšla v isti reviji na str. 1–23.

Instrumental sing. fem. -oio : -oo : (donesek h karakteristiki in klasifikaciji slovenskih jezikov) / R. Nahtigal. - *Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino* 3 (1921–1922), str. 1–23.

Opombe tekoče na dnu str. - Na str. 71–72 vsebuje tudi Dodatek k razpravi Instrumental sing. fem. -oiq : -oq : -q. - Dostopno tudi na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-FQRUXX7R/93654619-1f48-4516-be23-70f0f7c0421c/PDF>.

Prisuha - prešušstvo / Rajko Nahtigal. - *Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino* 3 (1921–1922), str. 63–70.

Dostopno tudi na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-FQRUXX7R/93654619-1f48-4516-be23-70f0f7c0421c/PDF>.

1923

Doneski k vprašanju o postanku glagolice / Rajko Nahtigal. - *Razprave / Znanstveno Društvo za humanistične vede* 1 (1923), str. 135–178.

O elbasanskem pismu in pismenstvu na njem / R. Nahtigal. - *Arhiv za arbanasku starinu, jezik i etnologiju* 1 (1923), sv. 1/2, str. 160–195.

Objavljeno tudi v knjigi njegovih zbranih razprav o albanskem jeziku: Për një gjuhë të përbashkët letrare Shqipë = Über eine einheitliche albanische Schriftsprache, 2015.

Vatroslav Jagič[!] / R. Nahtigal. - *Ljubljanski zvon* 43 (1923), št. 9, str. 465–475.

Dostopno tudi na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-RKHCUUYO/a492a206-d240-45de-a355-4916694fb650/PDF>. - Prispevek ob Jagičevi smrti vsebuje tudi 11 pisem, ki jih je v letih od 1914 do 1918 pisal R. Nahtigal.

Vpliv ruske revolucije na ruski jezik / R. N. - *Jutranje novosti* 1 (4. nov. 1923), št. 233, priloga 1, str. [1].; (11. nov. 1923), št. 234, priloga 2, str. [2].

1924

Luk. XV 11-32 v prevodu Anastasija in Spyridona Tsellio (Tsel'o) iz Agryrokastra : (iz Kopitarjeve delavnice) / R. Nahtigal. - *Arhiv za arbanasku starinu, jezik i etnologiju* 2 (1924), sv. 1, str. 89–106.

Programatične i. dr. opazke h Kosovi razpravi o freisingških spomenikih : (dodatek k moji razpravi „Freisingensia III“ - Freisingensia IV / [Rajko Nahtigal]. - *Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino* 4 (1924), str. 171–184.

Avtor naveden v kazalu. - Dostopno tudi na: <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-QIYINFN1/c2e2e2bf-e9f1-4e85-9447-31b5bb53940c/PDF>.

1925

Baudouin de Courtenay Jan Ignacy Niecisław, poljski jezikoslovec / NI. - V: *Slovenski biografski leksikon*. - V Ljubljani : Zadrúžna gospodarska banka, 1925-1991. - Knj. 1, zv. 1 (1925), str. 27.

Pomotoma šifrirano z NI (Nahtigal). – Avtor gesla je F. Ramovš. Podatek o avtorstvu objavljen v bibliografiji F. Ramovša (*Slavistična revija* 3 (1950), št. 3/4, str. 447). - Dostopno tudi na: <https://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi136088/>.

Starocerkvenoslovanski evhologij / R. Nahtigal. - *Razprave / Znanstveno društvo za humanistične vede* 2 (1925), str. 221–288.

1926

Franc Miklošič : (slavnostni govor o priliki odkritja spomenika v Ljutomeru dne 8. avgusta 1926.) / Rajko Nahtigal. - *Ljubljanski zvon* 46 (1926), št. 10, str. 561–572.

Dostopno tudi na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-KFJ6T4YG/de0cd477-c1c4-4ab1-a093-622cc2a496e3/PDF>.

1927

Nekaj kratkih pripomb o pomenu, potrebi in nalogah Akademije znanosti v Ljubljani. - V: *Naša največja kulturna naloga : Akademija znanosti in umetnosti; Narodna galerija*. - V Ljubljani : Narodna galerija, 1927. – Str. 11–14.

Objavljeno tudi v: *Znanstveni vestnik* 2 (1934/1935), str. 17–19.

1929

Seminar za slovansko filologijo / [Rajko Nahtigal]. - V: *Zgodovina slovenske univerze v Ljubljani do leta 1929*. - V Ljubljani : Rektorat Univerze kralja Aleksandra Prvega, [1929]. - Str. 338–353.

1935

O pomenu, potrebi in nalogah Akademije znanosti v Ljubljani / Rajko Nahtigal. - *Znanstveni vestnik 2* (1934-1935), str. 17-19.

Objavljeno tudi v: Naša največja kulturna naloga : Akademija znanosti in umetnosti; Narodna galerija. - V Ljubljani : Narodna galerija, 1927, str. 11-14.

1936

Bugarski jezik / [Rajko Nahtigal]. - V: *Leksikon Minerva*. - Zagreb : Minerva nakladna knjižara, 1936. - Stolp. 182.

Češkoslovački jezik / [Rajko Nahtigal]. - V: *Leksikon Minerva*. - Zagreb : Minerva nakladna knjižara, 1936. - Stolp. 247-248.

Lužičko-srpski jezik / [Rajko Nahtigal]. - V: *Leksikon Minerva*. - Zagreb : Minerva nakladna knjižara, 1936. - Stolp. 827-828.

Poljski jezik / [Rajko Nahtigal]. - V: *Leksikon Minerva*. - Zagreb : Minerva nakladna knjižara, 1936. - Stolp. 1097-1098.

Profesor Matija Murko / Rajko Nahtigal. - *Dom in svet* 48 (1935), št. 3, str. 139-144.
Dostopno tudi na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-NTQLKFJ6/d59abe29-62d9-4952-9a0d-7efea4ed2f3f/PDF>.

Ruski jezik / [Rajko Nahtigal]. - V: *Leksikon Minerva*. - Zagreb : Minerva nakladna knjižara, 1936. - Stolp. 1226-1227.

Slavenski jezici / [Rajko Nahtigal]. - V: *Leksikon Minerva*. - Zagreb : Minerva nakladna knjižara, 1936. - Stolp. 1284-1285.

Starocerkvenoslavenski jezik / [Rajko Nahtigal]. - V: *Leksikon Minerva*. - Zagreb : Minerva nakladna knjižara, 1936. - Stolp. 1335.

Starocerkvenoslovenske študije / R. Nahtigal. - V Ljubljani : Znanstveno društvo, 1936. - 77 str. - (Razprave Znanstvenega društva v Ljubljani; 15. Filološko-lingvistični odsek; 3).

Dostopno tudi na: <https://dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-WT5TRNT2/9fd11ba7-2837-40eb-b5a9-38b18d5f73e1/PDF>.

1937

Pisma Ivana Prijatelja s študijskega potovanja 1903-1904 / priobčuje Rajko Nahtigal. - *Ljubljanski zvon* 57 (1937), št. 7/8, str. 301-313; št. 9/10, str. 420-425; št. 11/12, str. 528-534.

Dostopno tudi na: <https://www.dlib.si/stream/>

URN:NBN:SI:DOC-O6WRUUG9/5b7f9e67-0126-4c9d-b2a2-d147a621c1c8/PDF.

Dostopno tudi na: <https://www.dlib.si/stream/>

URN:NBN:SI:DOC-ONNRTUH5/796e78cd-b280-4a3f-8212-46b3278a50ce/PDF.

Dostopno tudi na: <https://www.dlib.si/stream/>

URN:NBN:SI:DOC-BWAKT5LL/dd0c108d-617b-410a-b25c-1bc66bc46bdc/PDF.

1938

Slovanski jeziki / Rajko Nahtigal. - V Ljubljani : Znanstveno društvo, 1938. - 355 strani.

Graf. prikazi.

1939

Donesek k zgodovini vprašanja o imenu Hrvat / Rajko Nahtigal. - *Etnolog* 10/11 (1937/1939), str. 383–413.

Portret. - Dostopno tudi na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-1QFXW2SB/fe4d5277-c756-4146-aa98-82b09c637e3c/PDF>.

O imenu panonskoslovenskega kneza Koclja / Rajko Nahtigal. - *Slovenski jezik* 2 (1939), str. 1–14.

Dostopno tudi na: <http://dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-DLM5IMFI/6fd3e497-3e00-45ed-830f-9057b23d9e92/PDF>.

Uredništvu „Slovenske mladine v Ljubljani / Rajko Nahtigal. - *Slovenska mladina* 2 (1939), št. 1, str. 4.

Izšlo kot odgovor na anketo revije Slovenski jezik z naslovom O slovenski mladini.

1940

Prezrta izdaja I. I. Sreznepskega slovenskih narodnih pesmi „Mlade Brede“ in ziljskega „reja“ / Rajko Nahtigal. - *Slovenski jezik* 3 (1940), sn. 1/2, str. 28–44.

Dostopno tudi na: <http://dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-WLARJXNK/e2deb475-e80e-48de-9ebe-98701d56d08b/PDF>.

1941

Euchologium sinaiticum : starocerkvenoslovanski glagolski spomenik. Del 1, Fotografski posnetek / izdajo priredil Rajko Nahtigal. - Ljubljana : Akademija znanosti in umetnosti, 1941. - XXVI, [214], [VIII] str. - (Dela / Akademija znanosti in umetnosti v Ljubljani, Filozofsko-filološko-historični razred; 1).

Uvod: str. IX–XXVI.

Kopitarjev lastnoročni pripis na Cvetni triodi iz l. 1563. / Rajko Nahtigal. - *Slovenski jezik*. 4 (1941), sn. 1/4, str. 173–174.

Ilustr. - Dostopno tudi na: <http://dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-UZVKKX1W/15c09f59-fc12-4cbb-aa11-417f5398e6cf/PDF>.

1942

Euchologium sinaiticum : starocerkvenoslovanski glagolski spomenik. Del 2, Tekst komentarjem : s prilogo posnetka prvega lista odlomka Sinajskega službenika / izdajo priredil Rajko Nahtigal. - Ljubljana : Akademija znanosti in umetnosti, 1942. - LXXII, 423 str., [2] str. pril. - (Dela / Akademija znanosti in umetnosti v Ljubljani, Filozofsko-filološko-historični razred; 2).

Predgovor: str. V–XXVIII.

1943

Rekonstrukcija treh starslovanskih izvirmih pesnitev / Rajko Nahtigal. - *Razprave / Slovenska akademija znanosti in umetnosti*, Filozofsko-filološko-historični razred 1 (1942), str. 43–155.

1944

Govor akademika Rajka Nahtigala ob proslavi Kopitarjeve stoletnice na občnem zboru Slovenske akademije znanosti in umetnosti 11. avgusta. - *Slovenec* 72 (17. avg. 1944), št. 187, str. 2–3.

Izšlo v rubriki Kulturni obzornik. - Objavljeno tudi v: Letopis Slovenske akademije znanosti in umetnosti 2, 1947, str. 185–191. - Dostopno tudi na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-FNQW1BKK/711c4cae-ec63-4d5f-b973-ef87ed8833e4/PDF>.

Jerneja Kopitarja spisov II. del. Srednja doba, doba sodelovanja v „Jahrbücher der Literatur“ : 1818-1934. - Knj. 1: 1818-1824 / priredil R. Nahtigal. - Ljubljana : Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1944. - XXIX, 442 str., [1] f. pril.

Besedilo v nem., deloma tudi v slov. in lat. - Predgovor: str. IX–XXIX.

Moje znanstveno delo med velikima nočema 1941-1944 / Rajko Nahtigal. - V: *Zbornik Zimske pomoči*. - Ljubljana : Zimska pomoč, 1944. - Str. 547–554.

Portret.

Proslava Kopitarjeve stoletnice v Slovenski akademiji znanosti in umetnosti. - *Jutro* 24, (12. avg. 1944), št. 184, str. 3.

Izšlo v rubriki Kulturni pregled. - Vsebuje tudi odlomek iz govora prof. Rajka Nahtigala. - Dostopno tudi na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-9DR2BH7Z/237a8e96-6b55-4d2a-b184-b0fca15bd69e/PDF>.

Starocerkvenoslovanski imperativ s formantom a (ê) / Rajko Nahtigal. - *Razprave / Slovenska akademija znanosti in umetnosti*, Filozofsko-filološko-historični razred 2 (1944), št. 4, str. 79–96.

Starocerkvenoslovanski part. praes. act. grędęi : grędy i pod. / Rajko Nahtigal. - *Razprave / Slovenska akademija znanosti in umetnosti*, Filozofsko-filološko-historični razred 2 (1944), št. 5, str. 99–109.

1945

Jerneja Kopitarja spisov II. del. Srednja doba, doba sodelovanja v „Jahrbücher der Literatur“ : 1818-1934. - Knj. 2: 1825-1834 / priredil R. Nahtigal. - Ljubljana : Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1945. - VI, 419 str.

Na vzpor. nasl. str.: Bartholomaei Kopitarii scriptorum pars secunda. - Besedilo v nem., deloma tudi v slov. in lat. - Uvodna pripomba: str. V-VI.

1946

Ruski jezik v poljudnoznanstveni luči / napisal Rajko Nahtigal. - V Ljubljani : Državna založba Slovenije, 1946. - XXII, 266, [4] str.

1947

Ob stoletnici smrti Jerneja Kopitarja : predavanje akad. Rajka Nahtigala na slavnostni skupščini dne 11. avgusta 1944. - *Letopis Akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani* 2, 1943-1947 (1947), str. 185-191.

Izšlo tudi v: *Slovenec* 72 (17. avg. 1944), št. 187, str. 2-3.

1948

Nekaj pripomb k pretresu Hrabrovega spisa o azbuki Konstantina Cirila / Rajko Nahtigal. - *Slavistična revija* 1, št. 1/2 (1948), str. 5-18.

Dostopno tudi na: <http://dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-RKVVFCWG/f2519e83-a7ac-423b-8171-895c26a98b80/PDF>.

1949

O imenu Koc'1' / R. Nahtigal. - *Slavistična revija* 2 (1949), št. 3/4, str. 303-305.

Dostopno tudi na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-MSBXAIUK/a2dd9efb-d759-448c-a1a0-6eb3e54c7719/PDF>.

Rus. brazdá „brazda“ in brazdá „brzda“ / R. Nahtigal. - *Slavistična revija* 2 (1949), št. 3/4, str. 303.

Dostopno tudi na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-MSBXAIUK/a2dd9efb-d759-448c-a1a0-6eb3e54c7719/PDF>.

Uvod v slovansko filologijo / napisal Rajko Nahtigal. - V Ljubljani : Državna založba Slovenije, 1949. - 119 strani.

1950

O zadnjem poskusu razlage imena češkega naroda / Rajko Nahtigal. - *Južnoslovenski filolog* 18 (1949-1950), str. 49-54.

Ot'č'sky k''nigy : (Žitije Metodovo pogl. XV) / Rajko Nahtigal. - *Razprave*. [Razred 2], Razred za filološke in literarne vede. Classis 2, Philologia et litterae 1 (1950), str. 3–24.

Rastic' za Rastislav / Rajko Nahtigal. - *Slavistična revija* 3 (1950), št. 1/2, str. 140. Odgovor na pripombo A. Vaillanta k članku R. Nahtigala Nekaj pripomb k pretresu Hrabrovega spisa o azbuki Konstantina Cirila, ki je izšel v Slavistični reviji 1 (1948), str. 5-18, v *Revue des études slaves* 25 (1949), str. 122–123. - Dostopno tudi na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-IB2UN0AG/88f9ffae-312b-4b8e-8194-76000245e7c0/PDF>.

Slovo o polku Igořevě : (odlomek iz slovenske prireditve izdaje) / Rajko Nahtigal. - *Slavistična revija* 3 (1950), št. 3/4, str. 369–396.

Vsebuje tudi besedilo sedmih izbranih mest, približno tretjino epa, v štirih različnih verzijah (faksimile, rekonstrukcija, transkripcija, prevod). - Dostopno tudi na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-QREJVSQB/9a2296df-305a-4cbf-ac3e-2d88c7a1329f/PDF>.

Trdina o Miklošiču : (prispevek k Miklošičevi karakteristiki) / Rajko Nahtigal. - *Slavistična revija* 3 (1950), št. 1/2, str. 189–202.

Dostopno tudi na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-IB2UN0AG/88f9ffae-312b-4b8e-8194-76000245e7c0/PDF>.

„Žrec“ / Rajko Nahtigal. - *Slavistična revija* 3 (1950), št. 1/2, str. 141–142.

Odgovor na prispevek Svetovni nazor starih Slovencev, ki je v št. 6-8 izšel februarja 1950 v tedniku *Tovariš*. - Dostopno tudi na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-IB2UN0AG/88f9ffae-312b-4b8e-8194-76000245e7c0/PDF>.

1951

Dudleipa (Dudlěba) : Dudlěbi -Dulěbi / R. Nahtigal. - *Slavistična revija* 4 (1951), št. 1/2, str. 95–99.

Dostopno tudi na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-COPDZTVI/bfee42dd-bf0f-4e4d-b153-f1ef824129c0/PDF>.

Trenja v ruski lingvistiki / Rajko Nahtigal. - *Slavistična revija* 4 (1951), št. 3/4, str. 254–262.

Opombe tekoče na dnu strani. - Dostopno tudi na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-SXC7BFTG/6705e3f4-3faf-4313-9e1a-207435e5b218/PDF>.

1952

Slovanski jeziki / napisal Rajko Nahtigal. - 2., popravljena in pomnožena izd. - V Ljubljani : Državna založba Slovenije, 1952. - XXIV, 335 strani.

Seznam glavnih del in spisov o slovanskih jezikih: str. 291–327.

1954

Blodnje o staroruskem pismenstvu / Rajko Nahtigal. - *Slavistična revija* 5/7 (1954), št. 1, str. 86–98.

Dostopno tudi na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-FKQDRR1B/aebb3ce7-2f3c-461d-bc05-465215dceb66/PDF>.

Popravki k izdaji „Staroruski ep Slovo o polku Igořevč“, SAZU, Ljubljana 1954 / R. Nahtigal. - *Slavistična revija* 5/7 (1954), št. 1, str. 356–367.

Dostopno tudi na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-FKQDRR1B/aebb3ce7-2f3c-461d-bc05-465215dceb66/PDF>.

Pri nas neznan ruski prevod Miklošičeve razprave o slovanskem narodnem epu in nekaj pripomb o njej / Rajko Nahtigal. - *Slavistična revija* 5/7 (1954), št. 1, str. 279–280.

Dostopno tudi na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-FKQDRR1B/aebb3ce7-2f3c-461d-bc05-465215dceb66/PDF>.

Prof. Ramovš o sebi od doktorata do docenture v Gradcu / [uvod] Rajko Nahtigal. - *Slavistična revija* 5/7 (1954), št. 1, str. 9–40.

Vsebuje pisma Frana Ramovša Rajku Nahtigalu od 1915 do 1918. - Nadaljevanje pod naslovom Pisma prof. Ramovša od docenture do profesure je objavljeno v *Slavistični reviji* 8 (1955), št. 1/2, str. 90–104. - Dostopno tudi na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-FKQDRR1B/aebb3ce7-2f3c-461d-bc05-465215dceb66/PDF>.

Protobolg. ojim- / R. Nahtigal. - *Južnoslovenski filolog* 20 (1953-1954), str. 81–86.

Staroruski ep Slovo o polku Igořevč / slovensko izdajo priredil [ter predgovor, uvod, komentar in slovar napisal] Rajko Nahtigal. - Ljubljana : Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 1954. - 136 str., [2] zganj. f. pril. - (Dela / Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Razred za filološke in literarne vede = Opera / Academia scientiarum et artium Slovenica, Classis II: Philologia et litterae; 8. Inštitut za slovenski jezik = Institutum linguae Slovenicae; 5).

Nasl. na prelim. str.: Slovo o polku Igořevč. - Vzpor. rus. besedilo, ki vsebuje Editio princeps 1800, rekonstrukcijo in transkripcijo, in slov. prevod. - Lat. in cir. - Predgovor / Rajko Nahtigal: str. 5-6. - Uvod: str. 7–23. - Komentar: str. 62–96. - Slovar: str. 97–132.

1955

Antikes ‚Pelso‘ für Plattensee ist nicht slavisch ‚pleso‘ / Rajko Nahtigal. - *Wiener slavistisches Jahrbuch* 4 (1955), str. 15–19.

O etimologiji izraza kosez / Rajko Nahtigal. - *Slavistična revija* 8 (1955), št. 3/4, str. 164–168.

Dostopno tudi na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-XAYIXVSI/c82b18de-8ae7-4b61-b5df-d10e77e191a0/PDF>.

Pisma prof. Ramovša od docenture do profesure / [uvodne besede] Rajko Nahtigal. - *Slavistična revija* 8 (1955), št. 1/2, str. 90–104.

Vsebuje pisma Frana Ramovša Rajku Nahtigalu v letu 1918. - Prvi del pod naslovom Prof. Ramovš o sebi od doktorata do docenture v Gradcu je bil objavljen v *Slavistični reviji* 5/7 (1954), str. 9–40. - Dostopno tudi na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-J0EQXXSA/60d29a88-a3fb-42ca-99d4-bc28a37321af/PDF>.

Pisma prof. Ramovša od docenture do profesure / [uredil] Rajko Nahtigal. - *Slavistična revija* 8 (1955), št. 3/4, str. 232–246.

Vsebuje pisma Frana Ramovša Rajku Nahtigalu v letih 1918-1919. - Prvi del pod naslovom Prof. Ramovš o sebi od doktorata do docenture v Gradcu je bil objavljen v *Slavistični reviji* 5/7 (1954), str. 9–40, drugi del v *Slavistični reviji* 8 (1955), št. 1/2. - Dostopno tudi na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-XAYIXVSI/c82b18de-8ae7-4b61-b5df-d10e77e191a0/PDF>.

1956

Neki fonetično napačni nauk v slovenskih slovnica / Rajko Nahtigal. - *Jezik in slovstvo* 1 (1955/1956), št. 8/9, str. 237–239.

Dostopno tudi na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-AWLKNVD9/ea1f79d1-b979-44ec-b132-8de5d145dc35/PDF>.

Svetoviti / Rajko Nahtigal. - *Slavistična revija* 9 (1956), št. 1/4, str. 1–9.

Dostopno tudi na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-LZXDVHGK/fc461481-d6ce-4ae7-ab4e-46738af04c67/PDF>.

1957

Dve pripombi k razpravljanju. 1, O Linhartu. 2, O Plečniku / Rajko Nahtigal. - *Naši razgledi* 6 (23. feb. 1957), št. 4, str. 83.

1961

Die slavischen Sprachen : Abriß der vergleichenden Grammatik / von Rajko Nahtigal; [die deutsche Fassung besorgte Joseph Schütz]. - Wiesbaden : O. Harrassowitz, 1961. - XIV, 270 str. - (Bibliotheca Slavica).

Tabele. - Prevod dela: Slovanski jeziki.

1963

Slavjanskije jazyki / R. Nahtigal; prevod so slovenskogo N. M. Elkinov; pod redakcijo i s predislovijem S. B. Bernštejna. - Moskva : Izdatel'stvo inostranoj literatury, 1963. - 341 str.

Tabele. - Cir. - Prevod dela: Slovanski jeziki. - Predislovie / S. B. Bernštejn: str. 7–11.

1988

Doberdó - Doberdob : (imenoslovno - dijalektološka študija) / R. Nahtigal. - V: *Doberdob včeraj in danes*. - V Doberdodu : Kmečko-obrtna hranilnica, 1988. - Str. 81–110.

Prvič izšlo v: *Carniola* 8 (1917), str. 163–191.

2009

Slavjanskije jazyki / R. Nahtigal; perevod so slovenskogo - N. M. Ėlkina. - 2-izd.
- Moskva : RFK-Imidž Lab, 2009. - 345 str. - (Biblioteka žurnala „Drevnjaja Rus“. Voprosy medievistiki; kn. 2).

Cir. - Prevod dela: Slovanski jeziki.

2015

Për një gjuhë të përbashkët letrare Shqipe = Über eine einheitliche albanische Schriftsprache / Rajko Nahtigal; përgatitur nga, [prepared by] Rexhep Ismajli, Marko Snoj; përkthyer, [translation] V. Dashi, N. Berisha dhe B. Ismajli; redaksia, [editorial board] Rexhep Ismajli ... [et al.]. - Prishtinë : Akademia e shkencave dhe e arteve e Kosovës; Ljubljana : Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 2015. - 257 str. - (Botime të veçanta, CL = Special editions, CL / Akademia e shkencave dhe e arteve e Kosovës, Seksioni i gjuhësisë dhe i letërsisë = Academia scientiarum et artium Kosoviensis, Section of linguistics and literature; lib. 54) (Dela / Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Razred za filološke in literarne vede; 66).

Ilustr. - Besedilo v alb., nem. in slov. - 400 izv. - Bibliografi e veprave të Rajko Nahtigal-it = Bibliografija dela Rajka Nahtigala: str. 243–247. - Vsebuje tudi: Die Frage einer einheitlichen albanischen Schriftsprache; O elbasanskem pismu in pismenstvu na njem.

Po kronološkem seznamu spisov prof. dr. Rajka Nahtigala, ki ga je objavil Zvonko A. Bizjak v Slavistični reviji 1 (1948) na str. 100-105, z dodatnimi referencami in spletnimi povezavami na vire objav pripravila *Anka Sollner-Perdih*.